

KAEI KA SHONGKHA KHYNNAH?

Ka shongkha khynnah ka long kano kano ka jingshongkurim kaba katkum ka rukom lane ka jingialong kawei kabymdei rukom, ha kaba lada u shynrang, um pat don 21 snem ka rta bad lada ka kynthei, kam pat kynjoh 18 snem ka rta. Man la u snem, 15 million ngut ki khynnah kynthei ki la shongkurim shuwa ka 18 snem ka rta . . . kata ka mut 28 ngut ki khynnah kynthei man la ka shimit . . . kawei man la ka 2 sekhon . . .

KI KHYNNAH KYNTHEI YM KI NONGLEIT KURIM

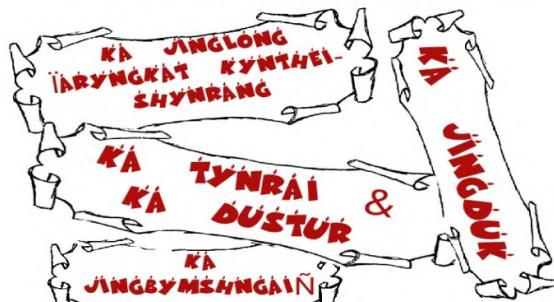
Ka shongkha khynnah ka dei ka jingpynkheiñ ia ka hok longbriew. Watla ka long prysah ia ka aiñ, ka jingleh ka taisah hi kumijuh ha ki katto katne ki bynta na ka daw ka jingiaiban ha ka jingduk bad ka jingbymäryngkat ha ka jinglong kynthei shynrang. Ha kri kiba la kiew, kawei na man la ki lainguu ki khynnah kynthei ki ju shongkurim shuwa ban poi ka 18 snem ka rta. Kawei na ki khundai ki shongkurim hapoh ka 15 snem ka rta. Ka shongkha khynnah ka tag ja ka jingim bad ia ka koit ka khiah ki khynnah kynthei, bad ka khanglad ia ka jingkhmihlynti jing ki ia ka lawei. Ki khynnah ki shim jubor ia ka shongkha khynnah bunsien ka dei na ka jingarmet katba kie khynnah kynthei kiba dang sdang khe samla, ki nang kiew ha ka jingma na ka jingshitom ha ka por armet lane ha ka por kha khun. Kine ka jingshitom ki lah ban ialam sha ka jingiap napdeng kiba la kham samla bha ha ki ri kiba la kiew.

HAEI KANE KA JU JIA?

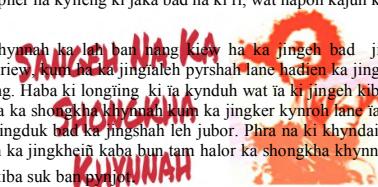
Ka shongkha khynnah ka dei shisha ka jingeh salonsar kaba la mad ha kylleng ki ri ka pyrthei, ha ki riti dustur, ki niambad ha ki jaka kiba dang bat ia ka tynrai. Ia ki nongleit kurim khynnah lah ban shem ha man la ki jaka jong ka pyrthei, na Pdeng Mihngi (Middble East shaduh Latin America, na South Asia shaduh Europe).

BALEI KA SHONGKHA KHYNNAH KA JIA?

Ha ka jingmut ba tynrai, ka shongkha khynnah ka la suhthied ha ka jinglong bymia ryngkat ka jinglong kynthei shynrang bad ha ka jingneit ba ki khynnah kynthei bad ki kynthei ki long hapoh la kumno kumno ia ki khynnah shynrang bad ki shynrang. Ka shongkha khynnah ka dei ka jingeh kaba kham jwat. Ka jingduk, ka jingduna ha ka jingnang jingstad, ki jingleh ka riti dustur, bad ka jingiarap ia ka jinglong bymshtagaiñ bad ka jingkyrshan ia ka rukom jingleh. Hyrei ki nongpnytaid ia ka pher ha kawei ka jaka sha kawai pat bad ki rukom jingleh li lah ban long kiba iapher ha kylleng ki jaka bad ha ki ri, wat hapoh kajuh ka ri ruh.

KAEI KA JINGIÄTYNGKHUH?

Man la u snem, 15 million ngut ki khynnah kynthei ki la shongkurim shuwa ka 18 snem ka rta. Kata ka mut 28 ngut ki khynnah kynthei man la ka shimit- ka jingshongkha kaba kloi palat, ka buh ha ka jingma ia ka jingkiew ha ka jingim shimet bad ha ka jinglong jingim. Ryngkat bad ki biew kiba kham bun shuh shuh ban ia kaba mynshuwa, ka shongkha khynnah ka dei ka jingpynkheiñ ia ka hok longbriew kaba ngi dei ban pynkut noh khang ban ioh ia ka lawei kaba phyrmai na ka bynta ia baroh. Ka nongleit kurim kaba dang khynnah ka ia kynduh ia ki jingiäkhang kaba miñ na ka shongkha kum ki khynnah. Ka jinglong kyrapang, bunsien ryngkat ka jingpynduna ia ka jinglaitluid jong ki, ki khynnah kynthei ki ju sngew ba ki long ki bymdonbor bad la

pynduna noh ia ki hok jinglong trai halor ka koit ka khiah, ka jingnang jingstad bad ka jingshngaiñ. Lynda la pynkhreh lypa ha ka bor met lane ka jingsnew ba kin shinti kum ki lok bad ki kmienah kmiesan, ka nongleit kurim khynnah ka don ha ka jingma kaba khraw kaba la miñ na ki jingshitom kiba ma ha ka por armet bad ha ka por kha khun, kaba lah ban pynioh ia u khfiang jingpang HIV/AIDS bad ka jingshitom na ka jingshah thombor ha ting ha sem. Ryngkat ka jingduna ha ka jingnang jingstad bad ki lad kamai ha ka ioh ka kot, ma ki bad ki bahaiung jong ki lehse ki im ha ka jingduk. Ki shnong bad ki jaitynrew ki don ia kajuh ha ka jingiätyngkhuh: ki rukom jingleh kiba niewpoh ia ka jingnoh syniang bad ka jingashim bynta ki khynnah kynthei bad ki kynthei ka khanglad ha la ki jingiah jong ki ban leh na ka bynta ban san, ban iaineh bad ban kylla dur. Lada ngi lah ban kota ha thong ban kyntiew ia ka roi ka par (Sustainable Development Goals) haduh u snem 2030 bad ban kyrshan ia ka hok longbriew ki kynthei bad ki khynnah kynthei, ngi dei ban pyni mynta ha ka ban pynduh noh ia ka shongkha khynnah

KUMNO NGIN LEH BAN PYNDUH NOH IA KA SHONGKHA KHYNNAH?

Ha ki snem kiba la dep ka shongkha khynnah ka la nangkiew ha ka jingbun ban mih ia paw ha miat treikam kiba ia dei bad ka roi ka par ha ki ri ka pyrthei bad ha ka rilajong. Mynta, ngi don ka lad kaba biang tam ban leh halor kane ka bor met bad ka jingpynkloj ha ka jinglah bor jongngi ban iärap pynkylla ia ka jingim ki khynnah kynthei bad ia ki kynthei kiba dang samla ha baroh kawai ka pyrthei. Ban pynduh noh ia ka shongkha khynnah ka donkam ka jingtrei ha baroh ki jaka treikam bad ha baroh ka bynta. Ka donkam ia ngi ban sngewthuh ia ki jingeh u nongialam ha lyndet ki rukom jingleh ha ki bynta kiba iapher bad ka pynfadei ryntih ia ki jingleh jongngi. Ki khynnah kynthei ym kum ki nongleit kurim ki la kyntiew ia ka thiori jingkylla (Theory of Change) ban pyni ia ka dur jinglong jan kaba ryntih kaba donkam ban pynpaw halor ka shongkha khynnah, bad ka jingkdew lyngkot kaba da iit bniah ha kaba man la iwei pa iwei ki don ia ka bynta ban pyni. Ka thori Jingkylla (Theory of Change) ka peit kyrpang ia ki jingdonkam kiba shim bun ka por, ki jingleh na ka bynta ka roi ka par